

ბიორგი ბობოლაშვილი

ფრთხილად, კლასიკაა!..

(ანუ შეტევა კლასიკურ ლიტერატურულ მემკვიდრეობაზე)

1966 წელს გამოვიდა წიგნი „რას მოგვეთხრობს „ვეფხისტყაოსანი“. ამ გამოცემაზე ბევრი მითქმა-მოთქმა გამოიწვია; საჯაროდ დაგმეს ეს მცდელობა; ითქვა, ეს ხელყოფაა ჩვენი უპირველესი ლიტერატურული ძეგლის – „ვეფხისტყაოსნის“; ქართველ კაცს რისთვის სჭირდება შოთა რუსთაველის ქმნილების პროზაული ვარიანტი; პოემას აღარ წაიკითხავს ახალგაზრდობაო... ყოველივე ეს მართალი იყო, მაგრამ რა... ფაქტი დარჩა ფაქტად და თაობები გაიზარდა ისე, გენიალური პოემა რომ არ წაუკითხავთ... თუმცა იმჟამად სკოლა მეტ-ნაკლებად თავის სიმბოლურ იდეა, ღირსეული პედაგოგიც მეტი გვყავდა და რუსთაველის ქმნილების გაცნობის მსურველი ახალგაზრდაც მრავლად იყო... თანდათან გართულდა ცხოვრება და... კლასიკური ქართული ლიტერატურის ბედიც დამძიმდა...

ერთმა ცნობილმა ლიტერატორმა განგაში ატეხა, განათლების მინისტრმა კ. ლომაიამ აგიოგრაფიულ ლიტერატურას „მკვდარი ნაწარმოებები“ უწოდაო. აღშფოთდა და, მართალიც იყო... მაგრამ აგიოგრაფიული ლიტერატურის „მკვლელობის მცდელობა“ უფრო ადრე დაიწყო:

ოთხმოცდაათიანი წლების შუა ხანებში თბილისის სკოლებში მეცხრეკლასელებს მასწავლებლებმა „საქმე გაუადვილეს“ და სამ ლარად შეაძენინეს ახალ ქართულ ენაზე „თარგმნილი“ „შუშანიკის

წამება“ და „აბო თბილელის ცხოვრება“. ამ ბროშურებს „თარგმანს“ მე ვუწოდებ, თორემ მოსწავლეებს ასე ეუბნებოდნენ: ესაა იაკობ ხუცესის „შუშანიკის წამება“ და იოანე საბანისძის „აბოს წამებაო“, მას სხვა არც არაფერი ეწერა... ვიყვირეთ მაშინაც (გაზეთი „ბურჯი ეროვნებისა“, №8-9, 1997); ვთქვით, რომ ეს ხელყოფაა ჩვენი კულტურული მემკვიდრეობისა და ა. შ. თუმცა ფაქტია, რომ ბროშურების გამომცემლებმა ძალიან კარგად იცოდნენ, რასაც აკეთებდნენ: როგორც ვთქვი, იმ ბროშურებზე არც „მთარგმნელი“ იყო მითითებული და არც გამომცემელი, არც რედაქტორი და არც გამომცემლობა... მოკლედ, იცოდნენ, თუ რა „ავ საქმეს სწადიოდნენ“ და „აკეთებდნენ ფულს“... დიახ, ეს იყო „მათი ბიზნესი“... თუმცა ბიზნესი პატიოსანი სიტყვაა; პირადი გამორჩენის მიზნით საგანმანათლებლო სისტემაში ავად ჩარევას იაკობ გოგებაშვილმა „სახსრის ტრფიალი“ და „კუჭის პრინციპი“ უწოდა... დიახ, „სახსრის ტრფიალმა“ და „კუჭის პრინციპმა“ არაერთი ავი საქმე ჩაადენინა „მავანს“, არაერთი კლასიკური ლიტერატურული ძეგლის ხელყოფა მოხდა...

ცოტა მოგვიანებით, იმავე ოთხმოცდაათიან წლებში, ახალი წიგნი გამოჩნდა – „გიორგი მერჩულე, „გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრება“, სრული ტექსტი თანამედროვე ქართულ ენაზე. გიორგი მერჩულის თხზულება სიტყვა-სიტყვით გადაუღიათ ახალ ქართულზე; „საინტერესო“ მოტივი ჰქონდათ „ავტორებს“: თანამედროვე მკითხველის გაუცხოება მოხდა ძველი ქართული ლიტერატურის მიმართ და ეს არის გამოსავალიო, ასე დავაინტერესებთ, ასე მივიყვანთ ყმაწვილს წიგნთანო...

ისევ ავტებეთ ხმური: 1998 წელს ჟურნალმა „ბურჯი ეროვნებისა“ რამდენიმე ცნობილ სპეციალისტს ასეთი კითხვით მიმართა: „ახლანდელ გამოცემა გიორგი მერჩულეს „გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრება“ ქართულ ენაზე თარგმნილი. გასულ წელს „შუშანიკის წამება“ და „აბოს ცხოვრება“ „თარგმნეს“... ათეული წლებია სკოლის მოსწავლეთა უმეტესობა „ვეფხისტყაოსანს“ აღარ კითხულობს – პროზაულად „თარგმნილი“ „ვეფხისტყაოსანი“ დიდ გასავალშია... აი, ეს გზა საით მიდის? რამდენად არის აუცილებლობა და საჭიროება ამგვარი „თარგმანების“ არსებობისა; არის თუ არა ეს ხელყოფა ჩვენი კლასიკური მემკვიდრეობისა, შეურაცხყოფა ჩვენი კულტურული წარსულისა? საერთოდ, რა უნდა გავაკეთოთ, როგორ აღვუდგეთ წინ ამგვარ ინიციატივებს? არადა ეს გამოცემები იბე-

ჭდება დიდი ტირაჟით და განათლების დარგის მუშაკები (ზოგჯერ იძულებითაც!) ავრცელებენ სკოლებში“ („ბურჯი ეროვნებისა“, №3, 1998).

ამ კითხვაზე რამდენიმე ცნობილი მეცნიერის პასუხს მოვიხმობ იმავე ჟურნალიდან.

პროფესორი **ლევან მენაბდე**: „იაკობ ხუცესის, იოანე საბან-ისძის, გიორგი მერჩულისა თუ შოთა რუსთაველის ნაწარმოებებს არ სჭირდება ასეთი თარგმნა; არც სხვას ძველი ქართული ლიტერატურის ძეგლთაგან. არ გვაქვს ჩვენ ამის საჭიროება, სომხურისა და ბერძნულის მსგავსი ვითარება. ერთი მხრივ ვამტკიცებთ, ჩვენს ენას არ განუცდია ისეთი ცვლილებები, როგორც სხვა ენებმა განიცადესო, რომ გაუგებარი იყოს ძველი მწერლების შემოქმედება და, მეორე მხრივ, „ვთარგმნით“... ეს რეპეტიტორების მოგონილია, ფულის კეთების საშუალებაა და როცა ამ მიზნით მივმართეთ კლასიკურ მემკვიდრეობას, ეს ყოვლად დაუშვებელია...“

აკადემიკოსი **მარიამ ლორთქიფანიძე**: „ეს არის ჩვენი კულტურის დაკნინების საშინელი ფაქტი. მე მგონი, სალიტერატურო ქართული ენა ერთ-ერთი უნიკალური ენაა, რომელსაც 15 საუკუნის ისტორია აქვს და დღევანდელი ქართველისათვის მეხუთე საუკუნის ტექსტი გასაგებია... მართალია, შეიძლება იყოს პატარ-პატარა გაუგებრობები და სირთულეები, მაგრამ ამისთვის არსებობს სკოლა... მაგრამ ჩვენ თუ მოვდევით ახლა და ეს ძეგლები ვთარგმნეთ, ეს იმას ნიშნავს, რომ გავადარიბებთ, დავაკნინებთ ჩვენს უმთავრეს სიმდიდრეს – ქართულ ენას... მე მიმაჩნია, რომ ვინც ამას აკეთებს, ის შეგნებულად თუ შეუგნებლად (შეიძლება შეგნებულად არა), ხელყოფს ჩვენი კულტურის ყველაზე მდიდარ და ყველაზე მნიშვნელოვან საქმეს... როგორ შეიძლება ქართული მხატვრული ლიტერატურისა თუ საისტორიო მწერლობის შედევრებისადმი ასეთი დამოკიდებულება... მე არ მაინტერესებს, რა ღირსებისაა ეს „თარგმანი“, ეს არის მავნებლობა, ეს არის ნამდვილად ძალიან მძიმე და ძალიან ცუდი რამ...“

აკადემიკოსი **მზექალა შანიძე**: „მე ვთვლი, რომ ასეთი სახის გამოცემები არ უნდა გვქონდეს. ჩვენი ენის შემთხვევაში გვაქვს ისეთი ვითარება, როდესაც ძველი ქართული ენის ძეგლები ახალი ქართული ენისაგან არ არის იმდენად დაშორებული, რომ მისი სპეციალურად თარგმნა იყოს საჭირო. მართალია, ყველა ენაში არ არის ასეთი ვითარება. არის ზოგიერთი ინდოევროპული ენა, თუნდაც რუსული, სადაც XI საუკუნის ძეგლი პრაქტიკულად სხვა ენაზე არის დაწერ-

ილი და საგანგებო შესწავლას საჭიროებს. ქართულში ასეთი ვითარება არ არის. ის კონსერვატიზმი, რაც ფონეტიკურ სტრუქტურაში ვლინდება, თავს იჩენს მორფოლოგიურ სტრუქტურასა და ლექსიკაშიც. ეს, რა თქმა უნდა, არ ნიშნავს, რომ ძველი ქართული აბსოლუტურად იგივეა, რაც ახალი ქართული. რა თქმა უნდა, ძველ ქართულ ძეგლებს სათანადოდ შესწავლისათვის სჭირდება განმარტება, ლექსიკონი, მორფოლოგიური ფორმების ახსნა, მაგრამ არა – ქართულად თარგმნა, რაც იწვევს ამ ძეგლების მხატვრული ღირებულების გაქარწყლებას... მე ეს დაუშვებლად მიმაჩნია...”

პროფესორი რევაზ ბარამიძე: „ქართულიდან ქართულად არ თარგმნიან... თუ იმას მოიმიზეზებენ, რომ სომხები ასე აკეთებენო, ის სხვა ენაა: სლავურიც სხვა ენაა. ჩვენ ეს არ გვჭირდება. ჯერ ერთი, „გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრება“ რომ თანამედროვე ენაზე გადმოიტანო, შენ უნდა იყო მერჩულეს დონის მწერალი, რომ ის ნიუანსები, ის ლექსიკა, ის არომატი ენისა შეინარჩუნო. მარტო ამბის გადმოცემა არაა მთავარი: ამგვარი გადმოღება ახალ ქართულზე ნიშნავს გაღარიბებას კი არა, დაკნინებას ენისას; იკარგება სახეთა სისტემა; რაც მთავარია, ეს არის მავნებლობა იმ მხრივ, რომ ახალგაზრდას ეკარგება მოთხოვნილება ტექსტის სწავლისა, გაიოლების მიზნით გაპრიმიტიულება არ შეიძლება. დავარქვათ ყველაფერს თავისი სახელი და, მავნებლობაა!.. ვუკარგავთ იმ სიდიადეს მერჩულეს, რითაც ჩვენ ვამაყობთ“.

პროფესორი ზურაბ სარჯველაძე: „ამის გაკეთება არ არის საჭირო, არც სასიამოვნო და სასარგებლო ჩვენი ლიტერატურისათვის. მე მგონია, არ არის ისეთი მწვავე აუცილებლობა ძველი ქართული ტექსტების „თარგმნისა“. სავსებით გასაგებია, ძველი ბერძნულიდან რომ ახალ ბერძნულზე თარგმნიან. ანდა ძველი სომხურიდან – ახალ სომხურზე. ჯერ კიდევ ოციან წლებში მიხეილ ჯავახიშვილმა „შუშანიკის წამება“ წაუკითხა სრულიად გაუნათლებელ კაცს და აღმოაჩინა, რომ ამ კაცმა შინაარსი სავსებით გაიგო... საერთოდ, მოსწავლის მიერ ტექსტის გაგება-არგაგების არგუმენტად მოშველიება საქმეს ვერ უშველის. განა რომანტიკოსები ყველას ესმის? ანდა ლელთ ღუნიას საუბარი? მათი „თარგმნის“ საკითხიც დავსვათ?.. ამიტომაც „თარგმნა“ ძველი ქართულიდან ახალ ქართულზე არის სრულიად გაუძარტლებელი. ამით ჩვენ ახალი თაობის კავშირს ვწყვეტთ ძველ ტექსტებთან, ძველ მწერლობასთან, ძველ კულტურასთან და ამისი უარყოფითი შედეგები გამოჩნდება

უახლოეს მომავალში. ეს არის საშინელება; ჩემი აზრით, ყოვლად დაუშვებელია“.

იმჟამად განათლების სამინისტრომ ჟურნალის („ბურჯი ეროვნებისა“) რედაქციას ასეთი ინფორმაციაც მოაწოდა: „1998 წლის 17 მარტს საქართველოს განათლების სამინისტროს ქართული ლიტერატურის მეთოდსაბჭოს (თავმჯდომარე პროფ. გ. ფარულავა) სხდომაზე იმსჯელეს ძველი ქართული ლიტერატურის ძეგლების ახალ ქართულ ენაზე „თარგმნის“ თაობაზე. საკითხის განხილვაში მონაწილეობა მიიღეს ბატონებმა: ელგუჯა ხინთიბიძემ, რევაზ სირაძემ, რევაზ თვარაძემ, დავით წერედიანმა, გია მურღულიამ, გიორგი ალიბეგაშვილმა, კახა ჯამბურამ და სხვებმა. ერთხმად იქნა დაგმობილი ამგვარი საქმიანობა და წინადადება მიეცა განათლების სამინისტროს, არ დაუშვას სკოლებში ამ ტიპის გამოცემით სარგებლობა“.

მკითხველი იკითხავს, ეს ხომ ძველი ამბავია და რამ გაახსენა ავტორს ახლათ... დიახ, მეც ასე მეგონა, ეს მავნე პრაქტიკა წარსულს ჩაბარდა და აღარ დაგვჭირდებოდა ამის გახსენება, მაგრამ... მაგრამ, თურმე სადა ხარ, ის, როგორც იტყვიან, ჟურნალი ყოფილა, ფილმი ახლა იწყება (უფრო სწორად, კარგა ხანია დაწყებული).

ასეთი წიგნი მომიტანეს: **საეკლესიო ბიბლიოთეკა. ძველი ქართული საეკლესიო ლიტერატურა. ტ. I. გამომცემლობა „ახალი ივერიონი“, თბილისი, 2005.** მითხრეს, ეს ოთხტომეულის I ტომიაო (აღარ მოვისურვე დანარჩენი სამი ტომის მოძიება...). ტიტულზე ვკითხულობთ: **ძეგლები თარგმნა, გამოსაცემად მოამზადა და სქოლიოები დაურთო ედიშერ ჭვლიძემ.**

ძალიან კარგია, იტყვის მკითხველი. ამ სოლიდურ გამოცემაში (წიგნი 1152 გვერდს შეიცავს) არა ორიგინალური, არამედ ნათარგმნი ძეგლები ყოფილა დაბეჭდილიო. ახლა წიგნის „წინათქმის“ პირველი აბზაცი ჩავიკითხოთ: „წინამდებარე პუბლიკაცია წარმოადგენს ძველ ქართულ საეკლესიო მწერლობასთან დაკავშირებული პედაგოგიური და მეცნიერული ინტერესების გამთლიანების მცდელობას. აღნიშნული კუთხით ამ ეტაპზე მეტ-ნაკლებად დამუშავდა ხუთი ცნობილი ჰაგიოგრაფიული ნაწარმოები („მარტვილობა წმინდა შუშანიკ დედოფლისა“, „მარტვილობა წმინდა ევსტათი მცხეთელისა“, „მარტვილობა წმინდა აბო თბილელისა“, „ცხოვრება

და მოქალაქეობა წმინდა გრიგოლ ხანძთელისა“ და „ცხოვრება და მოქალაქეობა წმინდა სერაპიონ ზარზმელისა“)...

აკი „ძეგლები თარგმნა, გამოსაცემად მოამზადა და სქოლიოები დაურთო ედიშერ ჭელიძემო“? დიახ, თურმე ე. ჭელიძეს ქართულად უთარგმნია

„შუშანიკის წამება“

„ევსტათი მცხეთელის წამება“

„აბო თბილელის წამება“

„გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრება“

„სერაპიონ ზარზმელის ცხოვრება“...

თუ წერილის დასაწყისში სიტყვა „თარგმნას“ ბრჭყალებში ვსვამდით, რადგანაც იმ ტექსტების ისე წამზდენი თარგმანს არ ეძახდნენ თავიანთ ნაცოდვილარს, აქ ტიტულზევეა მითითებული „ძეგლები თარგმნაო...“ ასეა: **ორიგინალური ქართული ძეგლები ქართულად თარგმნა ე. ჭელიძემ!** რას ნიშნავს „თარგმნა“? ეს სიტყვა ლექსიკონებში ასე განიმარტება – **ერთი ენიდან მეორეზე გადაღება!**.. ამ წიგნში არსად არ არის მითითებული, რომელი ენიდან შესრულა ე. ჭელიძემ ეს თარგმანი. ცხადია, „მთარგმნელმა“ იცის, ერთსა და იმავე ენაზე არ ხდება თარგმნა, ამიტომ არ უთითებს „დედნის“ ენას... არადა, ფაქტია: **„მთარგმნელმა“ ე. ჭელიძემ იაკობ ცურტაველის, იოანე საბანისძის, გიორგი მერჩულის თხზულებები ქართულიდან ქართულად თარგმნა!**..

და ამ სოლიდურ გამოცემაში გვერდიგვერდ წარმოადგინა ორიგინალი და „თარგმანი“: **ლუწ გვერდზე ორიგინალია დაბეჭდილი, კენტ გვერდზე – „თარგმანი“...**

წიგნში ბევრი რამ არის უცნაური. თუნდაც ეს – მეორე გვერდზე ვკითხულობთ: **„აღნიშნული გამოცემის მთლიანი ან ნაწილობრივი გადაბეჭდვა და რაიმე სახით კვლავ გამოცემა წიგნის ავტორის ნებართვის გარეშე აკრძალულია“.** წიგნში დაბეჭდილი თხზულებების ავტორებად დასახელებულნი არიან იაკობ ხუცესი, იოანე საბანისძე, გიორგი მერჩულე... ნებართვა ვისგან უნდა აიღოს გამოცემის მსურველმა? თუ „მთარგმნელ-გამომცემლისაგან“ (ანუ ე. ჭელიძისაგან), „ავტორი“ რა შუაშია? და მაინც: ვინმემ „გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრების“ გამოცემა რომ მოისურვოს, ნებართვა „მთარგმნელისაგან“ (ე.ჭელიძისაგან) უნდა აიღოს?!..

თუმცა ეს სხვა საკითხია; უფრო არსებითი სხვა რამ არის:

მე არ ვეხები კომენტარებს, იქ დასმულ საკითხებს... მე სხვა

კითხვები მიჩნდება:

რას ნიშნავს – „თარგმნა“? ნუთუ „მთარგმნელი“ ფიქრობს, რომ ძველი ქართული, საშუალო ქართული და ახალი ქართული სხვადასხვა ენებია და შეიძლება ძველიდან ახალზე, საშუალიდან ახალზე ვთარგმნოთ? ვფიქრობთ, „მთარგმნელისათვის“ ცნობილია, რომ ძველი, საშუალო და ახალი ქართული სამუშაო ტერმინებია და გულისხმობს ერთი (ქართული) ენის განვითარების სამ საფეხურს (პერიოდს); ძველი, საშუალო და ახალი ისტორიული ნაირსახეობებია ქართული ენისა...

ზემოთ ე. ჭველიძის „წინამორბედ მთარგმნელებზე“ საუბრისას აღვნიშნეთ, კომპეტენტური მეცნიერები როგორ აფასებენ, თუ „რამნიშვნელობა აქვს ასეთ „თარგმანებს“... ძალიან ნათლად და ერთმნიშვნელოვნად იქნა დაგმობილი ამგვარი მცდელობა!.. ეს აზრი არ შეიძლება არ იყოს ცნობილი ე. ჭველიძისათვის... და თუ ცნობილია, მაშინ მას უნდა განემარტა, რატომ გახდა საჭირო ამ კლასიკური ძეგლების „თარგმნა“... და მით უმეტეს, გვერდიგვერდ დაბეჭდვა ორიგინალური და „ნათარგმნი“ ვარიანტებისა... სახუმაროდ რომ იყოს საქმე, ვიტყვოდი, გიორგი მერჩულეს (თუ სხვა ავტორს) ეჯიბრება და თავს გვაწონებს, აი, მე უკეთესად ვწერო... ამგვარმა პუბლიკაციამ კიდევ უფრო ნათლად დაგვანახა უაზრობა (და დანაშაულებრივი სითამამე) ამგვარი „თარგმანისა“. ორიოდ მაგალითს მოვიყვან (ცნობილი პასაჟების „თარგმანს“):

„დედანი“

იყო მერვესა წელსა სპარსთა მეფისასა კარად სამეფოდ წარემართა ვარსქენ ჰიტიანში, ძმ არშუშაძისი, რამეთუ პირველ იგიცა იყო ქრისტიანე, ნაშობი მამისა და დედისა ქრისტიანეთაჲ...

სხვა:

ხოლო ეპისკოპოსი იგი სახლისაჲ მის ჰიტიანშისაჲ, რომელსა სახელი ერქვა აფოც, არა მუნ იყო...

„თარგმანი“

სპარსელთა მეფის მერვე წელს სამეფო კარისკენ გაემართა ვარსქენ ჰიტიანში, არშუშაძისი; თავდაპირველად ისიც ქრისტიანი იყო და ქრისტიანი მამისა და დედის ნაშობი...

ხოლო ჰიტიანშიის სახლის ეპისკოპოსი, რომელსაც სახელიად ერქვა აფოცი, არ იმყოფებოდა იქ...

სხვა:

პრქუა მას წმიდამან შუშანიკ რისხვით: „ოდეს ყოფილ არს აქამომდე, თუმცა მამათა და დედათა ერთად ეჭამა პური?!“

უთხრა მას წმინდა შუშანიკმა რისხვით: „როდის ყოფილა აქამდე, რომ კაცებსა და ქალებს ერთად ეჭამოთ პური?!“

და სხვა.

ამას ჰქვია თურმე თარგმნა!

კითხვას კვლავ გავიმეორებ: ვის სჭირდებოდა იაკობ ხუცესის თხზულების ე. ჭელიძის მიერ „ქართულად თარგმნა“? რა იყო გაუგებარი და „სათარგმნი“ იაკობ ცურტაველის თხზულებაში (თუ გაუგებარი იყო, ამისთვის არსებობს სქოლიო და კომენტარები...)? სხვათა შორის, როგორც ზემოთ ვთქვით, „წინამორბედი მთარგმნელები“ გრძნობდნენ, რომ „ავს იქმოდნენ“ და „ანონიმებად“ დარჩნენ...

შეიძლება მე ვერ ვხვდები, მაგრამ მაშინ „მთარგმნელს“ უნდა განემარტა, რატომ გახდა საჭირო ამ თხზულებათა „თარგმნა“...

აღბათ ესეც სათქმელია, როგორ იგებს „მთარგმნელი“ ტექსტს? როგორი ქართულით „თარგმნის“? კი, ეს ამჯერად მეორეხარისხოვანია, თუმცა ორიოდე მაგალითს აქაც მოვიყვან. შემთხვევით ჩავკარი თვალი „გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრების“ ამ ადგილს:

„დედანი“

„თარგმანი“

რამეთუ სიჩროდთგანვე ღუნოდ და კორცი არა შეკლა პირსა მისსა...

რადგან პატარაობიდანვე ღვინო და ხორცი არ შესულა მის პირში...

რომ არ ვიცოდე, ვინ არის „მთარგმნელი“, ვიფიქრებდი, ზ. ბურჭულაძის ან ე. დვისაძის „თარგმანია“-მეთქი...

ერთმა ადგილმა დამაინტერესა – პ. ინგოროყვა „საქართველოს ეროვნული მთლიანობის ფორმულას“ რომ უწოდებდა:

„დედანი“

„თარგმანი“

არამედ ქართლად ფრიადი ქუეყანად აღირაცხების, რომელსაცა შინა ქართულითა ენითა ჟამი შეიწირვის და ლოცვაჲ ყოველი აღესრულების...

ქართლად კი ბევრი ქვეყანა აღირიცხება, რომელშიც ქართული ენით შეიწირება ჟამი და სრულდება ყველა ლოცვა...

აქ „მთარგმნელს“ ქართლიც უნდა „ეთარგმნა“ და ქვეყანაც და სხვა, რომ აზრი სწორად გადმოეცა, მაგრამ ამ „თარგმანთა“ ასეთ განხილვას არა აქვს აზრი... მთავარი კითხვა: რისთვის გაკეთდა ყოველივე ეს?ვის სჭირდება? ერთხელ კიდევ გავიხსენოთ, რა თქვეს ზემოთ კომპეტენტურმა პირებმა და დავსვათ კიდევ ერთი კითხვა: ვისა აქვს უფლება, ხელყოს ჩვენი კლასიკური მემკვიდრეობა? შეურაცხყოს ქართული ენა?

თურმე მოსკოველ ქველმოქმედთა „უშუალო ძალისხმევითა და საქველმოქმედო ღვაწლით შესაძლებელი გახდა წინამდებარე ნაშრომის მომზადება და გამოცემა!..“

ისევ კითხვა: უცხოური გრანტების გამცემთა მიზანი რა არის, როცა ასეთი გამოცემები ფინანსდება? „სახსრის ტრფიალს“ და „კუჭის პრინციპს“ როდემდე უნდა ეწირებოდეს ჩვენი დიდებული ეროვნული კულტურული მემკვიდრეობა?..

ამ თემით ჩემი დაინტერესება რომ გაიგო, ერთმა კოლეგამ წიგნაკი მომიტანა: **სულხან-საბა ორბელიანი (ბიოგრაფია)**, „სიბრძნე სიცრუისა“ (შინაარსი). წიგნაკი აბიტურიენტებისათვის ჩანს გამიზნული. არც ავტორი აწერია ამ გამოცემას და არც – რედაქტორი; არც – გამომცემლობა და არც – სტამბა; არც – წელი და არც – გამოცემის ადგილი! ბროშურაში, არც მეტი და არც ნაკლები, სულხან-საბას იგავ-არაკებია „თარგმნილი“! ერთი მაგალითი:

სულხან-საბა ორბელიანი

ანონიმი „მთარგმნელი“

ერთმა მეფემან უბრძანა თავისსა ვაზირსა: წადი, ასეთი საჭმელი მომიტანეო, რომე ხმელზე მის უტკბესი არა იყოსო და არცა ზღვათა შინა იპოვებოდესო!

წავიდა ვაზირი, ენა უყიდა, მოუტანა, შეწვა, აჭამა და მოეწონა.

უბრძანა კიდევ: წადი ისეთი რამ მომიტანე, ქვეყანაზე მისი უმწარესი არა იპოვებოდესო!

წავიდა, კიდევ ენა უყიდა და მოუტანა...

ერთმა მეფემ თავის ვეზირს უთხრა, რომ წასულიყო და ისეთი საჭმელი მოეტანა, რომ დედამიწის ზურგზე და ზღვაშიც მასზე ტკბილი არაფერი ყოფილიყო. წავიდა ვეზირი, უყიდა ენა, მოუტანა, შეწვა, აჭამა. მეფეს ძლიერ მოეწონა. მეორედაც უბრძანა მეფემ ვეზირს, წასულიყო და ისეთი რამ მოეტანა, მასზე მწარე არაფერი ყოფილიყო.

ვეზირი წავიდა, კიდევ ენა უყიდა და მოუტანა...

და ასე შემდეგ... როგორც ხედავთ, სულხან-საბა ორბელიანიც „თარგმნეს“... რა ხდება? როდემდე უნდა გაგრძელდეს ასე კლასიკოსთა თხზულებების ხელყოფა?... ამბობენ, ასეთ „თარგმანებს“ სკოლებში აქვსო დიდი გასაგალი (თუმცა შემოწარმოდგენილი ოთხტომეულისთვის არც ეს მიზანი ჩანს...)... ხომ შეიძლება სკოლებში მაინც გადაეკეტოს გზა ასეთ მკრეხელობებს? – მაგრამ ვის აინტერესებს სკოლის ბედი?..

როგორც ჩანს, ქართული ლიტერატურის ქართულად „თარგმანის“ სურვილი ბევრს გაუჩნდა... და ახლახან გამომცემლობა „ინტელექტმა“ შესანიშნავ პოლიგრაფიულ დონეზე გამოსცა შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანი“, ბაჩანა ბრეგვაძის პროზაული ვერსია.

დამერწმუნეთ, ნამდვილად მეუხერხულება ამ წერილში ბატონ ბაჩანა ბრეგვაძის ნაშრომზე საუბარი, მაგრამ არც ბატონ ბაჩანას ეწყინება, თუ ვიტყვი, რომ შოთა რუსთაველს მეტ პატივს ვცემ და სათქმელი უნდა ვთქვა... უფრო სწორად, კითხები უნდა დავსვა:

რა არის მიზანი ამგვარი გამოცემისა? რა არის ეს? - კომენტარები? განმარტება პოემისა? – ეს გამოცემა არც ერთია და არც – მეორე. „ვეფხისტყაოსნის“ პოეტურ ტექსტს პროზად მოგვითხრობს ბატონი ბაჩანა, უბრალოდ, ჩვეულებრივ, სტრიქონ-სტრიქონ... ვთქვათ, ასე:

1. ვინც შექმნა სამყარო თავისი მძლეოთა-მძლე ძალით, // 2. ზეციურ (ზეგარდმო) არსთ შთაბერა ცით მონაბერი სული, // 3. ჩვენ – კაცთა მოგვცა ქვეყანა, უთვალავი ფერით რომ გვაქვს, // 4. მისგანაა ყველა ხელმწიფე მის მიერვე სახით.

2. 1. ჰე, ღმერთო ერთო, შენ შექმენი ყოველი ტანის სახე... და ა. შ.

13. 1. როგორც ცხენს გამოსცდის გრძელი გზა და დიდხანს ჭენება, // 2. მობურთალს – მოედანი, ზუსტად დარტყმა და მარჯვედ მოქნევა... და ა. შ.

84. 1. ნახეს უცხო მოემე ვინმე, მტირალი იჯდა წყლის პირას, // 2. შავი ცხენი სადავით ჰყავდა, როგორც ლომსა და გმირს, // 3. მარგალიტი უხვად ესხა ლაგამ-აბჯარ უნაგირსა, // 4. ცრემლსა ვარდი დაეთრთვილა, გულმდულარედ მტირალს... და სხვა.

დედნისეული ვარიანტის მოტანა საჭირო არ უნდა იყოს, ყველამ ზეპირად ვიცით... კითხვა ისევ რომ გავიმეორო, რა არის მიზანი ამგვარი „პროზაული ვერსიისა“? პოეტური ვერსია ვინმეს არ ესმოდა? ვითომ ეს უკეთესი საკითხავია? რაც რთულია და გაუგებარი, ის რომ განემარტათ, კიდევ ჰო, მაგრამ?..

ორიოდე ცნობილი აფორიზმის „პროზაულ ვერსიასაც“ მოვიყვან:

სახელის მოხვეჭა სჯობს ყოველ მოსახვეჭველს;

ნაძრახ სიცოცხლეს სახელოვანი სიკვდილი სჯობს;

სიცრუე და ორპირობა ავნებს ხორცსა, მერე – სულს...

რასაცა გასცემ შენია, რასაც არა – დაკარგულია;

ლეკვი ლომისა სწორია, ძუ იყოს, თუნდა ხვადია;

ვინც მოყვარეს (მეგობარს) არ ეძებს, იგი თავის მტერია... და სხვა.

ისევ დავსვამ კითხვას (რა ვიცი, იქნებ ვინმემ მოიღოს მოწყალეობა და მიპასუხოს...): ვის სჭირდება ასეთი „პროზაული ვერსია“? ხომ არ არის ეს „პოეტური ვერსიის“ უგულვებელყოფა, დაკნინება, დამცირება, ხელყოფა? პოეტისა და, ზოგადად, პოეზიის შეურაცხყოფა?

ისე, ერთი კითხვაც რომ დავსვა, პასუხს გამცემს ვინმე? – ძალიან ბევრს ხომ არ ვუბედავთ შოთა რუსთაველს? და ძალიან ხომ არ ვამცირებთ ქართველ მკითხველს, როცა ვეუბნებით, იმ „პოეტურ ვერსიას“ ვერ გაიგებ და ეს „პროზაული ვერსია“ წაიკითხეო?..

მოკლედ: ქართული კლასიკური მწერლობა მძიმე შეტევას განიცდის... ხვალ, ზეგ ილიას, აკაკის, ვაჟასა და გალაკტიონსაც „თარგმნიან“... მერე იმასაც გვეტყვიან, კ. გამსახურდიასა თუ მ. ჯავახიშვილის თხზულებებს მე უკეთ მოგიტხრობთ, „ჩემეული ვერსია“ წაიკითხეთო... გაგიკვირდებათ? მე – არა!

მეგონა მხოლოდ მხატვრულ ლიტერატურას უბედავდნენ ასე. არა. ხელთა მაქვს „ქართლის ცხოვრების“ ორტომეული; გამომცემლობა „ახალი ივერიონის“ გამოცემა, გამოდის სერიით „მამული, ენა, სარწმუნოება“. მაღალი პოლიგრაფიული დონეა ნამდვილად. და:

ტ. I. ქართლის ცხოვრება. ლეონტი მროველი. ჯუანშერი. ტექსტი ახალ ქართულ ენაზე თარგმნა და კომენტარები დაურთო ნიკოლოზ ნიკოლოზიშვილმა, თბ., 2011.

ტ. II. ქართლის ცხოვრება. მატთანე ქართლისა. ცხოვრება წმიდა

მეფე დავით აღმაშენებლისა. ტექსტები ძველი ქართულიდან ახალ ქართულზე გადმოიტანეს და კომენტარები დაურთეს ნინო მელიქიშვილმა, ნანა ჩიკვატიაძე, თამარ მარგვიანიძე, თბ., 2012.

ამ გამოცემაში „დედანი“ არ არის წარმოდგენილი, მხოლოდ თარგმანი იბეჭდება... ცხადია, არავითარი სურვილი აღარ მაქვს ამ „თარგმანის“ ავ-კარგზე ვისაუბრო...

საით მივექანებით?..

